

hanc observando fideliter, finem supernaturalem assecuturum esse; ille autem finis non proponitur tanquam de consilio, sed veluti de praecepto, sub comminatione aeternae damnationis. Christus enim mandavit Apostolis ut docerent omnes gentes, et addidit: *Qui non crediderit condemnabitur* (Marc. XVI, 16). Legimus etiam in Actibus Apostolorum de Christi nomine: *Nec aliud nomen est sub coelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri* (Act., IV, 12). Porro salvum fieri nihil aliud est quam evadere a damnationis reatu imminente. Ergo reatus ille incurritur a cunctis nomen Jesu non invocantibus, seu Evangelio non credentibus.

Qui tamen religionem christianam invincibiliter ignorant, ab ea amplectenda excusantur ob bonam fidem; sed non salvantur nisi sint in dispositione eam profitendi, si eam esse veram comperiant. Tunc autem sunt Christiani *in voto*.

TRACTATUS DE ECCLESIA CHRISTI

DISSERTATIO PRAEIVIA

DE PROLEGOMENIS ECCLESIAE

1. Ad majorem claritatem, nonnulla in antecessum ponenda sunt de Ecclesiae notione, de variis sectis pseudochristianis, de praecipuis erroribus confutandis, et de valore argumentorum adhibendorum. Quinque igitur erunt quaestiones.

QUAESTIO I^a

Quid per Ecclesiam intelligatur?

(Vide Mazella: *De relig. et Eccl. n. 393, ... 406.*)

2. Resp. *Etymologice*, Ecclesia a voce graeca *ek-kaleo*, latine *convoco*, idem sonat ac *vocatorum coetus*; unusquisque enim a Deo vocante habet ut sit Ecclesiae membrum.

Significative, Ecclesia, sensu latissimo, designat coetum profitentium religionem in qua legitimus Deo cultus rependitur, sive hanc fideliter observent, sive non; et Ecclesia sic sumpta comprehendit, tum Beatos in coelo regnantes, et, ut talis, vocatur *Ecclesia triumphans*; tum animas in purgatorio languentes, et, ut sic, vocatur *Ecclesia patiens*; tum homines in terris adhuc degentes, seu viatores, et, ut sic, vocatur *Ecclesia militans*.

Ecclesia militans, sensu lato, complectitur omnium temporum fideles verae religioni adhaerentes, nempe: aut sub *Lege naturae*, seu, ante Christum, extra legem Mosaicam, dum vera religio nullam formam determinatam habuit; aut sub *Lege scripta*, seu, apud populum hebraicum, ubi vera religio habuit formam determinatam, sed imperfectam et transitoriam; aut sub *Lege gratiae*, ubi vera religio habet formam determinatam, perfectam et perpetuo duraturam.

In praesenti tractatu, de hac posteriori tantum agitur; sicque intellecta designat: modo solam *Ecclesiam docentem*, seu coetum pastorum, de qua Ecclesia dicit Christus: *Si ecclesiam non audierit, tibi sicut ethnicus et publicanus* (Matth. xviii, 17); modo solam *Ecclesiam discentem*, seu coetum fidelium, quatenus credentium, de qua Ecclesia dicitur: *Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei* (Act. xx, 28); modo integrum coetum ex pastoribus et simplicibus fidelibus coalescentem; quae rursus Ecclesia, alia est *particularis*, et usurpatur pro aggregatione fidelium in eadem domo, aut civitate, aut provincia, et sic dicitur: Ecclesia Orientalis, Occidentalis, Lugdunensis, etc.; alia est *universalis*, et usurpatur pro aggregatione fidelium totius mundi.

3. Illa Ecclesia militans universalis definitur: *Societas hominum viatorum, unius et ejusdem fidei Christianae professione, et eorumdem sacramentorum communione adunatorum, sub regimine legitimorum pastorum, ac praecipue Romani Pontificis.*

Cujus definitionis veritas ex toto tractatu patebit; nunc est solummodo explicanda.

Dicitur 1° *societas*.

Est autem societas, in genere, collectio personarum quae ad eundem finem, certis et communibus mediis assequendum, per aliquam auctoritatem diriguntur.

Unde societas quatuor constat elementis. Constat 1° pluribus personis; nemo enim dicitur secum inire societatem, et societas non datur inter entia ratione carentia; quia, etsi possint idem bonum prosequi, illud tamen non percipiunt ut et sibi et aliis commune, et ideo nequeunt actus suos sic ordinare, ut ad finem communem simul cum aliis conspirent. — Constat 2° fine communi, cujus assecutio procuranda ratio est cur ineatur. — Constat 3° auctoritate directrice, quae media adhibenda praescribit; secus enim deesset principium efficax quo membra societatis in unum coalescerent, dum unusquisque media, pro libitu suo, assumeret, ac proinde non esset mutua conspiratio ad eundem finem. — Constat demum 4° mediis communibus fini attingendo subordinatis.

Ex his quatuor elementis, finis est quasi character specificus et formalis, qui unam societatem facit specie ab aliis diversam. Nam, et multitudo membrorum, et auctoritas, sunt omnibus societatibus communes; media autem fini sunt proportionata. Ergo duae societates inter se specificè non differunt nisi ratione finis; etposito quod eundem finem prosequerentur, jam inter illas, numerica quidem, sed non specifica esset distinctio.

Dicitur Ecclesia 2° *societas hominum viatorum*. Nam de sola Ecclesia militante agitur.

Dicitur 3° *unius ejusdemque fidei Christianae professione adunatorum*.

Quia hoc est primum vinculum sociale quo Ecclesiae membra inter se moraliter junguntur, nempe: eandem fidem profiteri, et quidem christianam. Est enim Ecclesia, ipsamet religio christiana prout sub forma societatis existens; at ii soli censentur Christiani qui fidem christianam integram tenent. Unde ab Ecclesia Christi excluduntur infideles et haeretici.

Dicitur 4° *eorundem sacramentorum communionem.*

Quia hoc est secundum vinculum sociale inter Catholicos, nempe: jus suscipiendi sacramenta, cui annectitur jus participandi suffragiis communibus Ecclesiae. Jus praefatum acquiritur per baptismum, et amittitur per excommunicationem, saltem denuntiata, ut dicemus alibi. Unde, ab Ecclesia excluduntur nondum baptizati, licet forent catechumeni; item excommunicati denuntiati.

Dicitur 5° *sub regimine legitimorum pastorum, ac praesertim Romani Pontificis.*

Quia hoc est tertium vinculum sociale inter Catholicos, nempe: profiteri subjectionem legitimis pastoribus. Legitimi pastores ii sunt qui a Romano Pontifice mittuntur, et cum eo communionem servant. Unde ab Ecclesia excluduntur schismatici, seu illi qui nolunt profiteri se Romano Pontifici ac legitimis pastoribus esse subjectos.

QUAESTIO II^a

Quibus potissimum metaphoris, parabolis, ac figuris
Ecclesia in Scripturis designetur?

4. Resp. 1° *Quoad metaphoras.*

1° Aliae Ecclesiam exhibent prout se habet in

ordine ad Deum, et ut sic, vocatur *domus Dei* (I Tim. III, 15), *templum Dei* (I Cor. III, 16), *regnum coelorum* (Matth. XIII, 24).

Est quippe Ecclesia *domus et templum Dei*, habens pro lapide angulari Christum, pro fundamentis Apostolos, pro parietibus Judaeos et Gentiles ad eam conversos, pro glutine et calce quibus fideles coagmentantur, gratiam et charitatem, pro habitatore Deum, qui ibidem sibi gignit ac nutrit filios, necnon sua edit oracula. Est etiam *regnum coelorum* quia in illa et per illam nobis Deus bona coelestia impertitur, regnat in cordibus nostris, nosque ad secum in coelis regnandum disponit.

2° Aliae metaphorae Ecclesiam designant prout se habet *in ordine ad Christum*, et ut sic, vocatur *corpus et sponsa Christi*.

Est *corpus Christi* (Coloss. I, 24; Eph. I, 22, 23; I. Cor. XIII, 12). *Corpus* quidem, quia omnes fideles, inter se connexi, sibi invicem opitulantur, et inaequalia munera exercent; *corpus Christi*, quia ejus spiritu animantur Ecclesiae membra, et ipse eis praest capitis instar. Caput sane membris praest ordine, quia excelsius; perfectione, quia in eo vigent omnes sensus; influxu, quia movet et gubernat. Ita Christus est caeteris prior *ordine*, cum sit Deo propinquior; perfectione, cum sit plenum gratiae et veritatis; influxu, cum de plenitudine ejus omnes accipiant. Est etiam Ecclesia *sponsa Christi* (Cant. IV, , 8; Eph. V, 23, 25; Apoc. XXI, 9), quia, una uni sponso indissolubili foedere conjugata, castissimo illius amplexu, innumerabilium filiorum fecunda mater efficitur.

3° Aliae metaphorae Ecclesiam referunt prout se

habet *in ordine ad fideles*, et ut sic, vocatur *castrorum acies bene ordinata et terribilis* (Cant. vi, 3); multa, siquidem, agmina complectitur, sub uno vexillo et duce, ad praelium procedentia et invicta. — Item *hortus conclusus, fons signatus* (Cant. vi, 12); nam omnis generis virtutum flores et fructus profert, et adversus hostiles incursus clauditur. Est etiam fons mysticus aquas doctrinae limpidissimas et gratiarum fluentia subministrans, quem Deus turbari aut corrumpi non patitur unquam.

5. Resp. 2° Quoad parabolas.

Quinque praecipuae recensentur :

1^a est *area*, de qua apud Matth. (iii, 12). In huiusmodi area, ventilator Christus singulorum actus iudicio suo discernens, peccatores quasi paleam separabit, igne inferni comburendos, et justos reservabit, quasi triticum, in horreo suo coelesti colligendos.

2^a est *convivium*, de quo apud Matth. (xxii, ... 14). Deus, scilicet, Filii sui cum Ecclesia nuptias celebrare volens, mensam suam luculentis dogmatum, sacramentorum, Eucharistiae praesertim, escis oneratam cunctis praebet, et ad eam, per suos ministros, vocat homines. At Judaei primum invitati venire noluerunt, et ideo Apostoli converterunt se ad gentes, quae, ex omni parte confluentes, Ecclesiam impleverunt. Christus vero venit invitatos iudicaturus, et quos reperit veste nuptiali destitutos, mittit in tenebras exteriores.

3^a est *sagena missa in mare*, de qua apud Matth. (xiii, 47). Ibi Ecclesia designatur in cuius sinu congregantur boni et mali, quorum primi eliguntur *in vasa*, seu in gloriam coelestem, et alii mittuntur *foras*, seu in infernum.

4^a est *ovile*, de quo apud Matth. (xxv, 32), Luc. (xv, 4) et Joan. (x, 1... 16). Herus ovilis est Deus Pater, ostium Christus, ostiarius Spiritus sanctus. Veri pastores intrant per ostium Christum, et ab ostiario, id est, Spiritu sancto vocante, introducuntur. Petro committitur cura pascendi agnos et oves ad ejus successores transmittenda. Munia pastorum sunt : ante oves incedere cohortationibus et exemplis, eas nominatim vocare cognitione et sollicitudine, illis ministrare pabula doctrinae coelestis et sacramentorum, eas perditas quaerere, inventas reducere, gregemque contra lupum infernalem, etiam moriendo, si opus fuerit, defendere.

5^a est *ager*, de quo apud Matth. (xiii, 24). Deus in agro suo bonum semen seminavit, Verbum, scilicet, incarnatum, necnon veritates revelatas, quae sunt vitae divinae principia. Sed pastoribus officium suum negligentibus, Satanas haereses et schismata, zizaniae instar, superseminavit. Vult Deus utrumque semen crescere usque ad messem, seu diem iudicii, quando unicuique reddet juxta opera sua.

6. Resp. 3° Quoad figuras Ecclesiae.

I. *In veteri Testamento*, sex praesertim reperiuntur :

1^a figura : *paradisus terrestris*; quia Ecclesia, quatuor Evangeliorum fluviis irrigata, sanctos habet pro lignis fructiferis, Christum arborem vitae, et, pro ligno scientiae boni et mali, liberum arbitrium.

2^a figura : *Eva*; quia Ecclesia, e latere Christi in cruce morientis educta, facta est mater viventium.

3^a figura : *arca*; quia Ecclesia, a Christo quasi ex ligno crucis aedificata, continens animalia munda et

immunda, seu justos et peccatores, super furentes mundi rugientis undas tuta fluctuat, et extra hanc nemo fit salvus.

4^a figura: *uxores Patriarcharum*; quia ex Ecclesia, mediantibus duodecim principibus Apostolis, prodiit insignis Christianorum gens; quinimo multos, etiam in sinu sectarum haereticarum, quasi ejus ancillarum, per baptismum quotidie gignit filios.

5^a figura: *gens Judaica et templum Jerosolymitanum*. Norunt quippe omnes ea quae spectant judaicae gentis fata, instituta, leges, caeremonias et templum ipsum, novum foedus praefigurasse, quarum figurarum enumeratio longior foret.

6^a figura: *lapis de monte abscissus*; quia Ecclesia, sine manu hominis e coelo veluti delapsa, primum tenuis, excrevit in montem magnum implentem universam terram.

II. *In novo Testamento*, inter Ecclesiae figuras numerari possunt:

1° *Duplex piscatio*, de qua apud Luc. v, et Joan. XXI. Ecclesia enim est navicula Petri in medio maris hujusce mundi fluctuans, et ex qua, imperante Christo, rete verbi laxatum, innumeros homines capit ad aeternae vitae littus adducendos.

2° *Vestis dominica inconsutilis*; quia Ecclesia Christum quasi vestit, et est una.

3° *Vas lineum* quod Petrus narratur vidisse (Act. x, 11); quia Ecclesia pura de coelo descendit, et in se omnis generis homines continet, Christo per Petri successorem incorporandos.

4° *Maria ipsa*, cujus vividam imaginem Ecclesia refert, tum suis erga Christum functionibus, tum suis

erga fideles officiis, tum miris quibus instruitur praerogativis.

Primum patet: siquidem Ecclesia, per ministerium sacerdotum, quasi Christi mater efficitur, illum per consecrationem eucharisticam generando. Insuper hunc, per sacrificium Missae, sicut Maria in monte Calvario, quotidie immolat, eundem in sacramento altaris custodit et peramanter tractat; demum, per sacram communionem, ipsi evadit aliquo sensu concorporea.

Secundum constat: siquidem Ecclesia et ipsa est cunctorum Christianorum mater, quos in doloribus spiritualiter gignit et fovet; est etiam hominum mediatrix per suffragia communia; et, per sacramenta, gratiarum dispensatrix.

Tertium tandem probatur: quia Ecclesia ab omni erroris labe immunis est, indefectibiliter sancta, omnium virtutum circumornata varietate, sapientiae sedes, et hostilium potestatum qualiumcumque debellatrix invicta.

QUAESTIO III^a

Quae sint praecipuae sectae pseudochristianae?

7. Resp. Omissis quibusdam minoribus sectis apud orientales regiones degentibus, uti: Nestorianis, Eutychianis, Jacobitis, Cophtis, etc..., quae speciali confutatione non indigent; duae solummodo supersunt notatu dignae: Protestantium, videlicet, et Graecorum schismaticorum.

I. DE SECTIS PROTESTANTIUM.

Hoc nomine generali donantur sectae omnes a rebellionem Lutheri progenitae, quae, licet in caeteris

fere omnibus dissentiant, conveniunt tamen in protestando contra infallibile Ecclesiae magisterium. Sibi Reformatorum denominationem vindicant, eo quod se ad Ecclesiam reformandam missos jactitent.

Ad quinque praecipuas reducuntur: Lutheranismum, Anabaptismum, Anglicanismum, Calvinismum et Socinianismum.

I. *Lutheranismus* ortum habuit anno 1517, a Luthero, monacho ordinis Augustinorum in Germania. Hic novator successive impugnavit indulgentiarum abusus, dein etiam vim; mox dogma ipsius justificationis. Anno 1520, damnatus a Romano Pontifice Leone X, adversus Ecclesiae docentis auctoritatem aperte rebellavit.

Doctrina Lutheri duobus constat elementis contradictoriis: unum quo naturam humanam ultra modum deprimit, ipsam affirmans ex originali lapsu orbatam suo libero arbitrio, intrinsece corruptam et insanabilem, atque sola extrinseca Christi justitiae imputatione Deo reconciliandam; aliud quo hominis superbia extollitur, nimirum: immunitas ab omni magisterio externo infallibili, ita ut veritatem ex Scripturis per privatum examen haurire debeat; necnon plena agendi libertas, vi cuius reconciliationem cum Deo, per solam fidem sine operibus, sibi comparet; ex quibus principiis via patuit ad Rationalismum et Naturalismum,

II. *Anabaptismus* natus est anno 1521 a duobus Lutheri discipulis, Storch et Muncer.

Anabaptistae a sola fere inspiratione lumen fidei expectant; et sic vocantur, quia tenent baptismum infantium esse nullum, ac ideo in adulta aetate iterandum.

Anabaptismi mentem plus minusve induerunt: *Quakerii*, a Georgio Fox anno 1647 oriundi; *Pietistae*, qui in Germania, saeculo XVII, prodierunt; *Methodistae*, qui in Anglia, anno 1729, a Joanne Wesley duxerunt initium.

III. *Anglicanismus*, cujus auctor fuit, anno 1534, rex Angliae Henricus VIII, primum vix a Catholicismo differre visus est, nisi Papatu negatione. Postea autem, plura a Calvinismo sensim mutuatus est, ut patet ex 42 articulis sub Eduardo VI promulgatis, et praesertim 39 articulis sub Elisabetha latis, et definitive exhinc retentis; sed insuper admisit episcopatum.

In Ecclesiae Anglicanae constitutae gremio, tres sunt quasi factiones: 1° Ecclesia superior (*la haute Eglise*) episcopatu strictius addicta, ex qua prodierunt Puseyistae; 2° Ecclesia inferior (*la basse Eglise, ou l'Eglise évangélique*) quae magis ad Calvinismum propendit; 3° Ecclesia latior (*l'Eglise large*) quae potius sapit Rationalismum.

At extra Ecclesiam Angliae constitutam, vigent nonnulli rigidiores Calvinismi asseclae, in Scotia potissimum, sub nomine *Puritanorum*, seu, *Presbyterianorum*, ex quibus, insuper, efformati sunt *Independentes*, seu *Congregationalistae*, in Statibus unitis Americae maxime diffusi.

IV. *Calvinismus* incepit anno 1535, a Calvino, urbe Noyon in Gallia nato. Calvinus Lutheri errores in unum systema rigorosius concinnatum collegit, et circa hominis depravationem, necnon praedestinationem ad malum, longius progreditur; praeterea, realem Christi in Eucharistia praesentiam, a Luthero admissam, rejicit.

V. *Socinianismus* anno 1556 apparuit. Cujus auctores fuerunt quadraginta doctores, efformantes in Urbe Vicentii (*Vicence*), apud Venetias, academiam secretam. Inter eos eminebat Loelius Socin, cui successit proprius nepos Faustus Socin.

Sociniani statuunt ex evidentia naturali, secluso omni supernaturali lumine, sensum Scripturae esse intelligendum; quod brevi ad Rationalismum ducit. In Hollandia, sibi copulaverunt *Arminianos*, seu *Remonstrantes* qui, ineunte seculo xvii, ibidem nati sunt, ex reactione contra rigidiorum Calvinianam doctrinam per Arminium suscitata.

Ex Socinianismo pullularunt *Unitarii*, hodie in America florentes, sicut et *Universalistae*.

II. DE GRAECIS SCHISMATICIS.

8. Dicendum est breviter: 1° De schismate Constantinopolitano; 2° De variis ecclesiis schismaticis ex praedicto schismate ortis; 3° De doctrina Graecorum schismaticorum.

I. De schismate Constantinopolitano.

a) *Proclivitas animorum ad schisma* sese in hac ecclesia prodidit ab origine sua, ob politicam urbis praestantiam, superbiam imperatorum et cleri ambitionem, et speciatim in concilio Chalcedonensi, quod voluit equiparandas esse sedes Constantinopolitanam et Romanam, et cui fortiter restitit S. Leo Papa. At illae aemulationes paulatim ita convaluerunt, ut, anno 583, Joannes IV patriarcha Constantinopolitanus, sibi patriarchae oecumenici titulum vindicaverit.

b) *Primum schismatis tentamen* factum est a Photio, anno 857. Qui sedem Constantinopolitanam

adhuc laicus invasit, injuste depulso patriarcha S. Ignatio, quem ferre non poterat Imperator Michael III. Consopitum tamen fuit illud schisma sub Photii successoribus, qui a Romano Pontifice suam confirmationem petierunt.

c) *Schismatis renovatio* locum habuit a Sergio, archiepiscopo ejusdem urbis, anno 1034, et maxime a Michaele Caerulario anno 1054; quae rebellio invasit fere omnes orientales ecclesias graeco idiomate utentes. Attamen nova pax inita est, anno 1274, in concilio Lugdunensi secundo, et anno 1439 in Florentino, quando omnes orientales episcopi Romanae Ecclesiae se subjecerunt.

d) *Schismatis consummatio definitiva* peracta est paulo post, occupatis per Turcas urbe et imperio. Hodie ecclesiae Constantinopolitanae subordinantur Antiochena, Alexandrina et Jerosolymitana, at specie tantum, et quoad simplicem primatum honoris. Sunt igitur quatuor ecclesiae ab invicem independentes.

II. *De aliis ecclesiis schismaticis apud Graecos deinceps efformatis.*

a) Prima est ecclesia *Ruthena*, seu *Russica*. Hoc schisma aliquod initium habuit post Michaelem Caerularium; sed ab imperatoribus Russiae institutum est quando, anno 1460, princeps, pro suo nutu absque Papa, Moschae metropolitanum elegit, cui postea, anno 1589, titulus et honores patriarchatus, loco Kiowiensis metropolitani, attributi fuerunt. At, anno 1721, Petrus I^{us} patriarchae Moschae jura in synodum dirigentem constituit. Haec porro synodus, cui subjiuntur episcopi ecclesiae Ruthenae, omnino ab imperatore dependet.

b) Secunda est ecclesia *Hellenica*, complectens episcopos regni Hellenici, qui, pluribus abhinc annis, se a primatu archiepiscopi Constantinopolitani subdlexerunt, et obediunt synodo Atheniensi. Efformant igitur ecclesiam nationalem sub principis civilis auctoritate.

c) Numerantur, praeterea, ab aliis sejunctae et independentes, duae sedes metropolitanae Cypriae (*Chypre*) et Carlowisgae (*Carlowitz*), in Austria, nec non duo episcopatus montis Sinai et Montisnigri (*Montenegro*), duaeque ecclesiae Roumaniae et Bulgariae.

Quae omnia ecclesiae Graecae membra nullum habent caput commune.

III. De doctrina Graecorum schismaticorum.

a) Negant Spiritum sanctum a Filio procedere, et ideo additionem vocis *Filioque*, symbolo Nicaeno factam, velut erroneam habent.

b) Asserunt necessarium esse consecrare eucharistiam cum pane fermentato, et conferre baptismum per trinam immersionem; sed non constat apud omnes an ea requirant sub nullitate sacramenti.

c) Contendunt primatum Romani Pontificis non fuisse nisi juris ecclesiastici, ob urbis Romae majestatem, et aequali jure translatum esse archiepiscopo Constantinopolitano.

QUAESTIO IV^a

Qui sint praecipui errores in praesenti tractatu confutandi?

9. Resp. Horum errorum expositio summaria, totius tractatus compendium prae oculis subjiciet, et ad meliorem dicendorum intelligentiam non parum proderit. Qui errores ad quatuor capita revocantur, nempe :

Ecclesiae institutionem, notas quibus discernitur, jura quae ipsi competunt, et formam regiminis ei a Christo inditam.

I. ERRORES CIRCA ECCLESIAE INSTITUTIONEM.

Circa Ecclesiae institutionem, quadruplex distinguitur error.

I^{us} Rationalistarum dicentium a Christo Christianismum quidem institutum fuisse, sed non sub forma sociali; quae forma ab illis habetur tanquam factum mere humanum, ex variis circumstantiis naturalibus, speciatim ex cleri catholici principumque ingenio et passionibus, ducens originem.

II^{us} est eorum qui dicunt Ecclesiam a Christo institutam esse prorsus invisibilem; ita nonnulli Protestantes.

III^{us} est eorum qui admittunt duplicem Ecclesiam a Christo institutam fuisse: unam invisibilem, quae jugiter et indefectibiliter perseverat, et cui conveniunt promissiones a Christo factae; aliam visibilem, quae deficere aliquando potest, et ideo nonnunquam indiget reformatione. Ecclesia invisibilis sic vocatur quia, vel coalescit ex solis justis, ita Donatistae, et communiter Protestantes; vel constat solis his qui nullum omnino peccatum habent, ita Pelagiani; vel solis praedestinatis, ita Wiclefus et Joannes Hus.

IV^{us} est eorum qui concedunt quidem unicam a Christo institutam esse Ecclesiam, constantem duplici elemento, invisibili ac visibili, ut postea declarabimus; sed addunt non fuisse fundatam ut duraret usque ad consummationem saeculi, quia ex divina praeordinatione, huic succedere debet alia perfectior, per